

การวิจัยและพัฒนารูปแบบการปรึกษาครอบครัว เพื่อเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว

The Research and Development of Family Counseling Model to Enhance Family Transgenerational Communication

กรรณิการ์ แสนสุภา* เพ็ญนภา กุลนพาดล ดลดาว ปุณณานนท์
Kannikar Sansupa* Pennapha Kulnapadol Doldao Purananon
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี 20131
Faculty of Education, Burapha University, Chonburi, Thailand 20131

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาแบบการปรึกษาครอบครัว เพื่อเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว ขั้นตอนที่ 2 เป็นวิจัยเชิงทดลอง เพื่อพัฒนารูปแบบการปรึกษาครอบครัวเพื่อเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว และเพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบการปรึกษาครอบครัว ขั้นตอนที่ 3 เป็นการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการปรึกษาครอบครัวไปใช้ โดยการสร้างคู่มือและพิจารณาความเป็นไปได้ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วยสมาชิกสามรุ่น ได้แก่ รุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูก ที่อาศัยอยู่บ้านเดียวกัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัย ขั้นตอนที่ 1 พบว่า องค์ประกอบของการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว 6 ด้าน ได้แก่ ทักษะการเป็นผู้ฟัง ทักษะการเป็นผู้พูด การเปิดเผยตนเองอย่างจริงใจ ความชัดเจน การอยู่ในหัวข้อสนทนาและการเคารพคู่สนทนา ขั้นตอนที่ 2 แบบวัดการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว มีจำนวน 58 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .96 และรูปแบบการปรึกษาครอบครัวเพื่อเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว เป็นการดำเนินการปรึกษาครอบครัว โดยใช้ทฤษฎีเชื่อมโยงระหว่างรุ่นเป็นฐานและบูรณาการใช้เทคนิค I massage เทคนิคท่าทางการสื่อสาร เทคนิคการแสดงบทบาท และเทคนิคการชี้นำ จำนวน 8 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที สัปดาห์ละ 1 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 8 สัปดาห์ ผลของการใช้รูปแบบการปรึกษาครอบครัว พบว่า ครอบครัวที่ได้รับการปรึกษาครอบครัว มีค่าเฉลี่ยคะแนนการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวแตกต่างกับครอบครัวที่ไม่ได้รับการปรึกษาในระยะเวลาหลังทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครอบครัวที่ได้รับการปรึกษาครอบครัว มีค่าเฉลี่ยคะแนนการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวในระยะเวลาหลังทดลอง แตกต่างจากระยะก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และขั้นตอนที่ 3 ผลการศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการปรึกษาครอบครัว พบว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้

Corresponding Author: *Email: Kanni3131@gmail.com

วันที่รับ (received) 2 มี.ค. 62 วันที่แก้ไขเสร็จ (revised) 25 เม.ย. 62 วันที่ตอบรับ (accepted) 1 มิ.ย. 62

Abstract

The purposes of research were to research and development of Family counseling model to enhance Family Transgenerational Communication. The research procedure consisted of 3 stages as follows :Stage 1 : Studying the Family Transgenerational Communication. Stage 2 : Development Family counseling model to enhance Family Transgenerational Communication and Studying the results of Family counseling model. Stage 3 : Assessing the effectiveness of the Family counseling model. The sample is Family three-generations living in Bangkok.

The results of this research revealed that:

1. The Family Transgenerational Communication consist of 6 factors they were Listener's skill, Speaker's skill, Self disclosure, Clarity, Continuity and Tracking, and Respect and Regard.
2. The Family counseling model based on Transgenerational Family Counseling and Integrated 4 counseling technique is I massage, Communication Stance, Enactment and Use of Directive. The intervention program of the Family counseling model included 8 sessions. Each session lasted about 60 minutes. The levels of Family Transgenerational Communication in the study and the control groups were significant interaction at .05 level when measured in the post - test phases. The levels of Family Transgenerational Communication in the study group in the post - test phases were statistically significant at .05 level from these in the pre - test phase.
3. Family counseling model can be use for enhance Family Transgenerational Communication.

Keyword: Family Transgenerational Communication/ Family counseling model /Family Three-generations

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เล็กที่สุดและอยู่ใกล้ตัวบุคคลมากที่สุด ตั้งแต่ชีวิตถือกำเนิด และเติบโตขึ้นมา มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อสมาชิกทุกคนในครอบครัว บทบาทที่ยิ่งใหญ่ที่สุดนี้ เริ่มต้นจากการให้การอุ้มชูเลี้ยงดูด้วยความรัก ความสนใจ ความเอาใจใส่ การอบรมสั่งสอนด้วยการเป็น แบบอย่างที่ดีงาม มีคุณค่า การสั่งสอน ชี้แนะ ว่ากล่าวตักเตือน ให้สมาชิกครอบครัวได้ตระหนักและสามารถแยกแยะสิ่งถูกผิด การปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์และขัดเกลานิสัยหรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ การบ่มเพาะหล่อหลอมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคมส่วนรวม¹ ซึ่งครอบครัวแต่ละครอบครัวมีเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ที่สมาชิกครอบครัวร่วมกันสร้างขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ ลักษณะการสื่อสาร บุคลิกภาพและแบบแผนการใช้ชีวิตของสมาชิกครอบครัวที่มักจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน อันเป็นมาจากการหล่อหลอมของสมาชิกครอบครัวรุ่นต่อรุ่นที่ได้รับการถ่ายทอดต่อกันมา² ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า บุคคลแต่ละคนย่อมมีลักษณะและแบบแผนการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการใช้

รับการอบรมเลี้ยงดูจากบุคคลรุ่นต่างๆในครอบครัวนั่นเอง

ปัจจุบันครอบครัวไทย มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก รูปแบบครอบครัวหลัก ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดคิดเป็น 33.6% คือครอบครัว 3 รุ่น คือ มีทั้งรุ่นปู่ย่า รุ่นลูก และรุ่นหลาน อยู่รวมกัน ตามมาด้วย อันดับ 2 คือ ครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก หรือครอบครัวเดี่ยวในอดีต มี 26.6% อันดับที่ 3 คือ คู่สามีภรรยาที่ไม่มีบุตร 16.2% การที่ “ครอบครัวขยายสามรุ่น” มีจำนวนเพิ่มขึ้น เป็นผลมาจากการที่ประชากรไทยมีอายุเฉลี่ยเพิ่มขึ้น³ เมื่อโครงสร้างครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป มีบุคคลต่างรุ่นในครอบครัวเพิ่มขึ้น คำพูดที่ใช้ในการสื่อสารอาจทำให้เกิด ความไม่เข้าใจตรงกันได้ ทำให้ต้องมีการอธิบาย และใช้เหตุผลในการพูดคุยเพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งในการสื่อสารภายในครอบครัวนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็น การสื่อสารที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ แต่ต่างฝ่ายต่างต้องระมัดระวังในการใช้ภาษา และคำพูด ที่อาจ ก่อให้เกิดความบาดหมาง ขุ่นข้องหมองใจ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิด เป็นปัญหาครอบครัวตามมา

จะเห็นได้ว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลรุ่นในครอบครัวส่งผลกับความสัมพันธ์และความสุขในครอบครัว หาก

ครอบครัวได้มีการสื่อสารที่ชัดเจนและเหมาะสมยอมนำไปสู่ครอบครัวที่ดี สมาชิกในครอบครัวเข้าใจกันและกัน แต่หากสมาชิกในครอบครัวมีการสื่อสารที่ไม่ตรงกันยอมนำมาสู่ความแตกแยก และปัญหาที่ตามมาอีกมากมาย⁴ การเสริมสร้างทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลรุ่นต่างๆ ในครอบครัวจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำป็นต่อการนำมาซึ่งความเข้าใจกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างสมาชิกสามรุ่นในครอบครัว เนื่องจากการศึกษาวรรณกรรมเกี่ยวกับการสื่อสารในครอบครัว ส่วนใหญ่พบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับแบบแผนการสื่อสารในครอบครัวลักษณะต่างๆ เป็นจำนวนมาก แต่ไม่พบวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบในการเสริมสร้างทักษะการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว ผู้วิจัยจึงศึกษาถึงลักษณะการสื่อสารและทักษะการสื่อสารที่จำป็นต่อการเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว และทำการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนในการนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาพัฒนารูปแบบการป้กษาครอบครัวที่เหมาะสม ซึ่งรูปแบบการป้กษาครอบครัวจะต้องครอบคลุมทั้งการประเมินการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว และศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการป้กษาครอบครัวเพื่อเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว นอกจากนี้เพื่อให้่ายในการนำไปใช้ผู้วิจัยจึงสร้างเป็นคู่มือที่่ายและสะดวกในการที่ผู้เกี่ยวข้องสนใจสามารถนำไปใช้ได้ อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อครอบครัวสามรุ่นที่มีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต อันจะนำไปสู่การสื่อสารในครอบครัวที่เหมาะสมกับครอบครัวไทยมากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการป้กษาครอบครัวเพื่อเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว
3. เพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบการป้กษาครอบครัวเพื่อเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว
4. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการป้กษาครอบครัวไปใช้

คำถามการวิจัย

1. การสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวไทยเป็นอย่างไร
2. รูปแบบการป้กษาครอบครัวเพื่อเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวมีลักษณะอย่างไร
3. รูปแบบการป้กษาครอบครัวสามารถเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวได้หรือไม่
4. มีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการป้กษาครอบครัวไปใช้หรือไม่

ในการนำเสนอการวิจัยทั้ง 3 ส่วนผู้วิจัยจึงขอเสนอในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว

ในขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประเด็นในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาการสื่อสารระหว่างรุ่นในบริบทของครอบครัวไทย เนื่องจากผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสื่อสารในครอบครัว โดยจากการศึกษาเอกสารอ้างอิงต่างๆ พบว่า สาเหตุสำคัญของปัญหาครอบครัวไทยในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งมาจากความล้มเหลวของการสื่อสารในครอบครัว ที่สมาชิกในครอบครัวละเลย หรือคาดไม่ถึงว่าการสื่อสารในครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการจัดการกับปัญหาหรือข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น และมีความจำป็นอย่างยิ่งต่อความยั่งยืนของสถาบันครอบครัว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว

ขอบเขตของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยทำการศึกษาคือครอบครัวสามรุ่นที่ประกอบด้วยสมาชิกครอบครัว รุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูก ในเขตสะพานสูง จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) และเทคนิคการสุ่มแบบบอกต่อขยาย (Snowball sampling technique) ที่มีคุณสมบัติตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจนข้อมูลอิ่มตัว ได้จำนวน 12 ครอบครัว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการสื่อสารในครอบครัว ได้ข้อคำถามทั้งหมด 10 ข้อ แบ่งเป็นคำถาม 4 ประเภทดังนี้ 1. คำถามนำ 2. คำถามเริ่มต้น 3. คำถามหลัก 4. คำถามปิด ได้รับการพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านและหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับได้ .96

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบคุณภาพ (Qualitative Interview) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ครอบครัวสามรุ่นที่ประกอบด้วย รุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ที่ได้จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในครอบครัว ในการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง และทำการขออนุญาตบันทึกเสียงและจดบันทึกขณะสัมภาษณ์ทุกครั้ง ผู้วิจัยสรุปข้อค้นพบ นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ และเขียนบรรยายเรียบเรียงแล้วนำไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ และสัมภาษณ์เพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน ซึ่งอาจจะได้ประเด็นใหม่ที่ยัง ไม่ได้รับในการสัมภาษณ์ครั้งแรก ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่มีอะไรจะบอกเล่าอีก ผู้วิจัยจึงทำการยุติการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของโคไลซี่^๖ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จัดจำแนกข้อความด้วยการใช้ระบบจำแนกที่ชัดเจน ตรวจสอบได้แล้วจึงแจกแจงความถี่ ของข้อมูลหรือข้อความที่ปรากฏ หลังจากนั้นใช้วิธีการเขียนบรรยายอธิบายข้อค้นพบที่ได้จากการวิเคราะห์ เพื่อมุ่งเน้นสู่การทำ ความเข้าใจ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการปรึกษาครอบครัวเพื่อเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง เพื่อพัฒนารูปแบบการปรึกษาครอบครัวเพื่อเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาออกเป็นสองส่วน

โดยกระบวนการในขั้นตอนที่ 2 ได้เป็นการนำองค์ความรู้ และข้อมูลที่ค้นพบในขั้นตอนที่ 1 มาใช้ในการสร้างแบบวัดการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวและสร้างรูปแบบการปรึกษาครอบครัวแบบบูรณาการทฤษฎีและเทคนิคการปรึกษา โดยมีกระบวนการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการปรึกษาครอบครัวเพื่อเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว และเพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบการปรึกษาครอบครัว

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครอบครัวที่มี 3 รุ่น คือ รุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูก ในเขตสะพานสูง จังหวัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 360 ครอบครัว กลุ่มตัวอย่าง คือ ครอบครัวสามรุ่น จำนวน 20 ครอบครัว (60 คน) โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวอยู่ในระดับต่ำ มีความสนใจและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดช่วงระยะเวลาการทดลอง จากนั้นผู้วิจัยทำการสุ่มเข้ากลุ่ม (random assignment) เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 ครอบครัว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวัดการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ในขั้นตอนที่ 1 เพื่อเป็นการศึกษาถึงองค์ประกอบของการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว จำนวน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ทักษะการเป็นผู้ฟัง ทักษะการเป็นผู้พูด การเปิดเผยตนเองอย่างจริงใจ ความชัดเจน การอยู่บนหัวข้อสนทนาและการเคารพคู่สนทนา และนำมาสร้างข้อคำถาม จำนวน 58 ข้อ นำไปหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับได้ 0.96

2. รูปแบบการปรึกษาครอบครัวแบบบูรณาการทฤษฎีและเทคนิคการปรึกษา โดยมีทฤษฎีเชื่อมโยงระหว่างรุ่นเป็นฐานและทำการบูรณาการเทคนิคต่าง ๆ อีก 4 เทคนิคมาใช้ในการปรึกษา โดยแบ่งการปรึกษาครอบครัวออกเป็น 8 ครั้ง ให้การปรึกษารั้งละ 60 นาที สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ติดต่อกันเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูปในการทดสอบโครงสร้างความสัมพันธ์ของแบบวัดการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัววิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน เปรียบเทียบผลการทดสอบก่อนหลัง การทดลอง เพื่อพิจารณาความแตกต่างก่อนหลังการทดลอง โดยใช้ค่าสถิติ t-test

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบการศึกษารอบครัวไปใช้

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวและเพื่อเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่ต่อไปในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยมีการจัดทำเอกสาร “คู่มือการเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว” เอกสารที่จัดทำขึ้นมีองค์ประกอบ 2 ส่วนคือแบบวัดการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว รูปแบบการให้การศึกษารอบครัว นำคู่มือเข้าสู่กระบวนการความเป็นไปได้ในการนำไปใช้โดยนำคู่มือที่จัดทำขึ้นส่งให้ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการให้การศึกษารอบครัวจำนวน 5 ท่าน และนำไปหาค่าความเชื่อมั่นของคู่มือ ปรับแก้ไขตามคำแนะนำก่อนนำไปเผยแพร่

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยได้รับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยของคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2561

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยขั้นตอนที่ 1 จากการที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว พบว่าองค์ประกอบที่สำคัญในการเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวสามรุ่นมี 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการฟัง (Listener's skill) ด้านการพูดสื่อสาร (Speaker's skill) ด้านการเปิดเผยตนเองอย่างจริงจัง (Self disclosure)ด้านความชัดเจน (Clarity)ด้านการอยู่ในหัวข้อสนทนา (Continuity/Tracking)และด้านการเคารพคู่สนทนา (Respect and regard) ซึ่งในแต่ละด้านมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันและส่งผลต่อกันทั้ง 6 ด้าน อีกทั้งยังพบว่าองค์ประกอบที่ครอบครัวสามรุ่นจำเป็นต้องพัฒนามากที่สุดคือการเปิดเผยตนเองอย่างจริงจัง รองลงมาคือ ทักษะการเป็นผู้พูดและผู้ฟัง และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการวิจัย ผู้วิจัย

จึงได้นำองค์ประกอบทั้ง 6 ด้านมาสร้างแบบวัดการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว เพื่อนำมาประเมินการสื่อสารของครอบครัวด้านต่างๆ อันจะนำมาสู่การพัฒนาและเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในขั้นตอนต่อไป

ผลการวิจัยขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการศึกษารอบครัว เพื่อเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการ สร้างแบบวัดการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว การสร้างรูปแบบโปรแกรมการศึกษารอบครัว การเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว และการศึกษา

ผลของการใช้รูปแบบ

1. การสร้างแบบวัดการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบทั้ง 6 ด้านมาสร้างแบบวัดการสื่อสารในครอบครัวจำนวน 60 ข้อ คำตอบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผู้วิจัยได้นำแบบวัดการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวที่สร้างขึ้นและผ่านการหาความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ไปทดลองใช้ กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครอบครัวสามรุ่น อันประกอบด้วย รุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูก จำนวน 35 ครอบครัว (105 คน) พบว่าแบบวัดมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.67-1 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .97

2. การสร้างรูปแบบการศึกษารอบครัวแบบบูรณาการ โดยทำการบูรณาการทฤษฎีเชื่อมโยงระหว่างรุ่นเป็นฐาน และบูรณาการเทคนิคต่างๆ อีก 4 เทคนิคมาใช้ในการศึกษา ได้แก่ เทคนิค I massage และเทคนิคท่าทีการสื่อสารของทฤษฎีการปรึกษาของVirginia Satir เทคนิคการแสดงบทบาท ซึ่งเป็นเทคนิคของทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว โดย Salvador minuchin และเทคนิคการชี้แนะ ของการปรึกษาทฤษฎีกลยุทธ์ โดย J. Haley 6 จำนวน 8 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที สัปดาห์ละ 1 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 8 สัปดาห์ ได้ผลการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
Between Subjects					
Groups (G)	46807.50	1	46807.50	235.32*	.00
SS w/ in groups	11536.66	58	198.90		
Within Subjects					
Interval (I)	54442.80	1	54442.80	302.29*	.00
I x G	46728.53	1	46728.53	259.46*	.00
I x SS w/ in groups	10445.66	58	180.09		

*p <.05

จากตาราง 1 พบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง(I x G) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า วิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองส่งผลร่วมกันต่อคะแนนเฉลี่ยการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว นอกจากนี้ยังพบว่าวิธีการทดลองที่แตกต่างกัน (G) และระยะเวลาการทดลองที่แตกต่างกัน (I) มีผลต่อคะแนนเฉลี่ยการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว กลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (n = 30)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
Within Subjects					
ช่วงเวลา	101024.06	1	101024.06	352.80*	.00
error	8303.93	29	286.34		

*p < .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว กลุ่มทดลองใน ระยะก่อนทดลอง และระยะหลังทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบผลยอยของวิธีการทดลอง ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองและ ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระยะก่อนการทดลอง					
Between groups	.02	1	.08	.00	.99
Within Groups	5222.17	58	90.04		
total	5222.18	59			
ระยะหลังการทดลอง					
Between groups	93536.02	1	93536.08	323.69*	.00
Within Groups	16760.17	58	288.97		
total	110296.18	59			

*p < .05

จากตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์การทดสอบผลยอยของวิธีการทดลองต่อคะแนนเฉลี่ยคะแนนการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังนี้
ในระยะก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวไม่แตกต่างกัน

ในระยะหลังการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยคะแนนการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p< .05)

สรุปได้ว่า รูปแบบการปฐษาครอบครัวแบบบูรณาการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมานั้นส่งผลให้คะแนนการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวกลุ่มทดลองมีคะแนนสูงขึ้นกว่าระยะก่อนทดลองและคะแนนการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมในระยะหลังทดลอง แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการปฐษาครอบครัวแบบบูรณาการมีประสิทธิภาพในการนำไปใช้

ผลการวิจัย ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการปฐษาครอบครัว ในการวิจัยและพัฒนาขั้นตอนที่ 3 เอกสารที่จัดทำขึ้นมีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือแบบวัดการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว รูปแบบการให้การปฐษาครอบครัว ผลจากการวิเคราะห์ค่าความตรงเชิงเนื้อหาพบว่า แบบวัดการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวและโปรแกรมการปฐษาครอบครัวทั้ง 8 ครั้ง ผ่านเกณฑ์ความตรง

ตามเนื้อหาทั้งหมด โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1 และผู้วิจัยทำการปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน เพื่อความสมบูรณ์และเหมาะสมในการนำไปใช้ต่อไป

การอภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบของการวิจัย ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว ผลการวิจัย พบว่า การสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ ทักษะการเป็นผู้ฟัง (Listener's skill) ทักษะการเป็นผู้พูด (Speaker's skill) การเปิดเผยตนเองอย่างจริงใจ (Self disclosure) ความชัดเจน (Clarity) การอยู่ในหัวข้อสนทนา (Continuity/Tracking) และการเคารพคู่สนทนา (Respect and Regard) ซึ่งแต่ละด้านมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน จะขาดด้านใดด้านหนึ่งไปไม่ได้ ยกตัวอย่างเช่น ทักษะการเป็นผู้พูดและทักษะการเป็นผู้ฟัง มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว เพราะทั้งสองด้านมีความเกี่ยวข้องกันโดยตรง เพื่อให้เกิดการสื่อสารสองทาง (Two-way communication) ที่ชัดเจนและการสื่อสารในครอบครัวที่ดีควรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยสมาชิกในครอบครัวควรมีส่วนในการสร้างแบบแผนการสื่อสารในครอบครัวของตนเองขึ้นมา เพื่อให้ครอบครัวสามารุ่นได้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันและจะช่วยลดความรุนแรงและ

ปัญหาในครอบครัวลงได้ สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารในครอบครัวของผู้ที่ติดอินเทอร์เน็ต⁷ ที่ว่า การสื่อสารในครอบครัว เป็นการติดต่อสื่อสารที่เริ่มจากการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง และสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัวว่าเป็นอย่างไร การสื่อสารจะมีการเปลี่ยนแปลงตามการรับรู้ของตนเอง ในการเลือกใช้คำพูด ท่าทางในการติดต่อกับคนอื่น และการตีความจากการสื่อสารของบุคคลอื่น ซึ่งการสื่อสารในครอบครัวจะขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์และควมมีคุณค่าในตนเอง

2. การพัฒนารูปแบบการปรึกษาครอบครัวเพื่อเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว รูปแบบการปรึกษาครอบครัว เป็นการบูรณาการแนวคิดทฤษฎีและเทคนิคทางการปรึกษา โดยมีทฤษฎีเชื่อมโยงระหว่างรุ่นเป็นฐาน⁸ ซึ่งมีความเชื่อว่าครอบครัวเป็นระบบ (System) ที่เกิดจากการรวมตัวของบุคคลเข้าด้วยกัน เกิดเป็นระบบใหม่ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากลักษณะของแต่ละบุคคลโดยมีระบบย่อยต่าง ๆ ในระบบครอบครัว ระบบย่อยแต่ละหน่วยมีปฏิสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน เมื่อหน่วยย่อยหนึ่ง มีการเปลี่ยนแปลงจะทำให้เกิดความเครียดในระบบนั้นและมีผลให้หน่วยย่อยอื่น ๆ และระบบทั้งระบบมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ผู้วิจัยจึงนำเอา เทคนิคของทฤษฎีเชื่อมโยงระหว่างรุ่นมาช่วยเสริมสร้างให้ครอบครัวสามรุ่นได้มีทักษะการสื่อสารระหว่างกันได้ดีขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ในการปรึกษาครอบครัวครั้งที่ 2 เรื่อง “สามเหลี่ยมสัมพันธ์ฉันเข้าใจ” ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างยกสถานการณ์การถกเถียงกันในครอบครัว พบว่า ทุกครอบครัวกลุ่มตัวอย่างนั้น เมื่อมีการถกเถียงระหว่างสมาชิกคู่ใด คู่หนึ่ง สมาชิกที่มีความเครียดจะดึงบุคคลที่สามเข้ามาเป็นพวก เพื่อลดความเครียดหรือความวิตกกังวลที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้เทคนิคการจัดการสามเหลี่ยมสัมพันธ์ ซึ่งเป็นเทคนิคนี้จะช่วยให้บุคคลที่ถูกดึงเข้ามาในสามเหลี่ยมสัมพันธ์นั้น ไม่เข้าข้างคนใดคนหนึ่งและสามารถตอบโต้ปัญหาทางอารมณ์ได้ อย่างเป็นกลางมากที่สุดโดยการแยกตนออกจากปัญหาทางอารมณ์นั้นด้วยเหตุผล ระวังไม่ให้เกิดการเผชิญหน้ากันทางอารมณ์ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความแตกแยกในครอบครัวได้

นอกจากนี้ จากการศึกษาการสื่อสารในครอบครัวสามรุ่น ยังพบว่า สมาชิกรุ่นลูก มักจะเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ และมักไม่กล้าเปิดเผยความคิดความรู้สึกของตนเองอย่างตรงไปตรงมา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาพบว่า เทคนิคที่จะช่วยให้บุคคลได้ตระหนักว่า การสื่อสารในครอบครัวควรสื่อสารกันอย่างเข้าใจ และเปิดเผยความรู้สึกของตนเองอย่างตรงไปตรงมา ผู้วิจัยจึง

เลือกใช้เทคนิค ท่าทีการสื่อสาร ของเวอร์จิเนีย ซาเทียร์ (Virginia Satir)⁹ ซึ่งมีความเชื่อว่า วิธีการสื่อสารในครอบครัวสะท้อนให้เห็นการมองคุณค่าในตนเองของสมาชิก คุณค่าในตนเองนั้นมีความสัมพันธ์กับการสื่อสาร ผู้ที่มีคุณค่าในตนเองต่ำจะมีประสิทธิภาพในการสื่อสารต่ำด้วย การสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ เช่น การสื่อสารที่อ้อมค้อม ไม่ชัดเจน ขาดตอน คลุมเครือ ไม่ถูกต้องบิดเบือน และไม่เหมาะสม แสดงถึงระบบครอบครัวที่ผิดปกติ ผลจากการใช้เทคนิคท่าทีการสื่อสารนี้ กลุ่มตัวอย่างได้เรียนรู้ถึงท่าทีการสื่อสารแบบต่างๆ 5 แบบ และสามารถสื่อสารระหว่างกันได้ชัดเจนและเข้าใจกันมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดการปรึกษาครอบครัวของคอรี่¹⁰ ที่เชื่อว่า การผสมผสานด้านการให้คำปรึกษานั้นขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล ผู้ให้การปรึกษาสามารถเลือกทฤษฎีการปรึกษาที่มองแล้วว่ามีความสอดคล้องกับความเชื่อของตนเอง เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ แล้วทำการศึกษาฝึกฝนตนเองตามทฤษฎีการปรึกษานั้นให้มากที่สุด จากนั้นก็เริ่มบูรณาการทฤษฎีที่ตนยึดถือเป็นหลักกับทฤษฎีหรือเทคนิคการปรึกษาอื่น ๆ ที่มีแนวคิดใกล้เคียงกันในการนำมาใช้กับผู้รับบริการ เพื่อให้ผู้รับบริการได้รับประโยชน์จากการปรึกษามากที่สุด

3. การศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการปรึกษาครอบครัว จากผลการศึกษา พบว่าเอกสาร “คู่มือการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัว” มีความเป็นไปได้ และมีความเหมาะสมตรงตามวัตถุประสงค์ สามารถนำไปใช้และเผยแพร่ต่อผู้ที่สนใจในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวได้ อภิปรายได้ว่า คู่มือประกอบด้วย 2 ส่วน คือแบบวัดการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวและโปรแกรมการปรึกษาครอบครัว เนื้อหามีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ผู้ใช้สามารถใช้ตามคำแนะนำในคู่มือได้ชัดเจน ซึ่งคู่มือการปรึกษาที่ดีจะต้องมีเนื้อหาที่ชัดเจนและง่ายต่อการทำความเข้าใจในการนำไปใช้ รวมถึงจะต้องบอกข้อจำกัดและระบุวิธีการอย่างชัดเจน คู่มือจึงจะสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลจากการวิจัยครั้งนี้ พบปัญหาช่องว่างระหว่างวัย เช่น ช่องว่างระหว่างวัยในรุ่นปู่ตายาย กับรุ่นลูกหลาน ส่งผลให้สัมพันธ์ภาพในครอบครัวลดน้อยลง สมาชิกไม่เข้าใจกัน ควรมีการส่งเสริมในด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัยเพิ่มมากขึ้น

2. แบบวัดการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้น ผู้ที่สนใจสามารถนำไปใช้เพื่อประเมินการสื่อสารระหว่างรุ่นในครอบครัวได้ ไม่ใช้การประเมินเพื่อตัดสิน แต่เป็นการประเมินเพื่อการศึกษา อันจะนำมาสู่การส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารในครอบครัวที่ดียิ่งขึ้นไป

3. โปรแกรมการปรึกษาครอบครัวแบบบูรณาการนั้น ผู้นำไปใช้ควรมีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ทางด้านการให้การปรึกษามาก่อน เช่น นักจิตวิทยา นักวิชาการทางจิตวิทยา แพทย์ พยาบาล ครู นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น เนื่องจากทักษะและเทคนิคการปรึกษาที่ผู้วิจัยได้นำมาสร้างโปรแกรมนั้น มีความเฉพาะเจาะจงซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์ทักษะการปรึกษาเพื่อให้ครอบครัวสามารุ่นได้รับประโยชน์สูงสุด ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ผู้วิจัยพบว่าสมาชิกรุ่นปู่ย่าตายาย มักมีความรู้สึกอ้างว้าง โดดเดี่ยว เนื่องจากรุ่นปู่ย่าตายายส่วนใหญ่อาศัยอยู่บ้านเพียงลำพังในช่วงเวลากลางวัน ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ในการวิจัยครั้งต่อไปนั้น ควรมีการวิจัยที่ช่วยลดความโดดเดี่ยวของผู้สูงอายุ เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าที่อาจเกิดขึ้นได้

2. จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าครอบครัวที่มีสมาชิกมากกว่าสามรุ่น มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ครอบครัวที่ประกอบรุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่ รุ่นลูก และรุ่นหลานหรือรุ่นเหลน ส่งผลให้การสื่อสารในครอบครัวมีความซับซ้อนและเกิดช่องว่างระหว่างวัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมทางด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวกับสมาชิกต่างวัยเพิ่มมากขึ้น

References

1. Daechacoop J. Danger :Thai family survival in the changing tide. Document for family academic conference 2015. Thai family study organization. 2015; 24(1): 5-8. (in thai)
2. Miller M. Interpersonal Communication. Oxford Research encyclopedias of Communication. 2017; 23(4): 1-17.

3. Peek C. Features of Thai Families in the Era of Low Fertility and Longevity. State of Thailand's Popular Report 2015. United Nations Population Fund Thailand. 1st ed. Thailand: The United Nations Population Fund Thailand and the Office of the National Economic and Social Development Board; 2016.
4. Sillars A. Conversation and Conformity Orientations as Predictors of Observed Conflict Tactics in Parent-Adolescent Discussions. Journal of Family Communication.2014; 14(1): 16-31.
5. Paul F. C. Psychological research as the Phenomenologist views it. In Existential - Phenomenological Alternatives for Psychology (Valle R. & King M. eds). London: Oxford University Press ;1978: 48-71.
6. Gerald C. Theory and practice of counseling and psychotherapy. 10th ed. CA: Thomson Brooks-Cole/ Wadsworth; 2019.
7. Central T. The relationship between family communication patterns and internet addiction. International Journal of Psychology and Behavioral Research.2012; 5(3): 27-31.
8. Kulnapadol P. Transgenerational family counseling : From theoretical perspective to pratice. Journal of education Burapha university. 2014; 23(3): 23-27. (in thai)
9. Kulnapadol P. Family Counseling. 2nd ed. Bangkok: Ham compute offset; 2017: 132-151. (in thai)
10. Gerald C. Theory and practice of counseling and psychotherapy. 10th ed. CA: Thomson Brooks-Cole/ Wadsworth; 2019.
11. Chaleoykitti S. Submission Preparation Checklist. Journal of The Royal Thai Army Nurses. 2015; 16(3); 138-139. (in thai)